

Εολάκι κ' ἔλεγε πῶς κατὶ καλὸ θὰ βγῆ ἀπὸ δαύ-
τον.

Καὶ οἱ προφητεῖες ἀληθέψανε, ὁ πατέρας του τὸν
ἐσπούδασε στὴ Βενετία, καὶ ἀπὸ κεῖθε μὲ τὰ ἐξοδα
τοῦ Πετριδῆ πῆγε δυὸ χρόνια στὸ Φιρέντζο γιὰ νὰ
τελειοποιηθῆ ζωγράφος. Ἐπειτα ἔπαισε ἐδῶ στὴ
Λόντρα καὶ ὁ Μπραϊλάς, ὁ πρέσβης, τὸν ἐπροστάτε-
ψε, καὶ ὁ Ρώσσης ἐπρόκοψε καὶ δὲν εἶπεν ἀκόμα
τριάντα χρόνων πού ἐστειλε ἔργα στὴν Ἀκαδημία
καὶ τὰ δέχτηκαν γιὰ τὴν ἔχτηση,* καὶ ἀπὸ τότε
δὲν ἔλειψε μιὰ χρονιά πού νὰ μὴ δεχτοῦν ζωγρα-
φίαι δικῆς του στὴν Ἀκαδημία, ὡς πού ἀπόχτησε
δικαίωμα σύνταξης. Τὰ μετάλια καὶ τὰ πιστοποιη-
τικά πού τοῦ δόθηκαν σὲ ἄλλες ἔχτησες μετρημὸ δὲν
ἔχουν. Σ' ἀκουαρέλλα καὶ σ' ἐλαιογραφίαι πάντα
ἐπίτυχε, πολλές φορές ἐπουλήθησαν ἔργα δικὰ του
τὴν πρώτη μέρη πού ἀνοίγε ἡ ἔχτηση. Εἰκονογρα-
φημένα φύλλα ἐτύπωσαν τίς ζωγραφίαι τους, ἐγδό-
τες ἀγόρασαν ἀπ' αὐτὸν τὸ δικαίωμα νὰ βγάλουν
χιλιᾶδες ἀντίτυπα ἀπὸ τίς εἰκόνες του, καὶ τὰ ἀντί-
τυπα πουλιῶνται ἀκόμα καὶ τῶρα ἔπειτα ἀπὸ τόσα
χρόνια. Ὁ χρωματισμὸς του ἀρίστος γιὰτὶ εἶναι ἀπα-
λὸς μὲ ζεστασιά καὶ ποιικιλία, τὸ σκῆδιο τῶχει μαζὶ
εὐκόλο, στέριο καὶ ψυλοκάμωτο.

Παντρέφθηκε πρώτη φορά μὲ ἰγγλίζα, μιὰ μα-
θήτρα του—τίποτε παραδόξο—κ' ἐσυγγένεψε μὲ
μεγάλα σπίτια, μάλιστα ὅταν τὰ παιδιά του ἐμεγά-
λωσαν κ' ἔκαμαν πάλε ἄλλους γάμους. Περιττὸ νὰ
τὸ ποῦμε πού ταξείδεψε σὲ πολλές χῶρες, Ἰταλία,
Ἀγγλία, Γαλλία, Ἰσπανία, Αἴγυπτος καὶ ἄλλου* μὲ
ἅλα ὅμως τὰ συμφέροντα πού ἔχει ἐδῶ, ποτὶ δὲν ἀ-
λησμόνησε τοὺς Κορφοὺς καὶ τὴν Ἑλλάδα, ὅπου
εἶναι τριάντα χρόνια τῶρα πού δὲν ἐπάτησε τὸ πόδι
του. Καὶ δὲν εἶναι μονάχα ἄνθρωπος τοῦ πινελιοῦ,
μόνε ἀγαπάει καὶ τὰ γράμματα καὶ ὅσες φορές
ἔχω τὴν εὐχαρίστηση νὰ τότε βλέπω τὸ στρώσωμε
σὲ κουβίντες φιλολογικῆς. Τ' ἀρίστος πολὺ ὁ Σολω-
μὸς πού τὸν ἐρούφηξε στὰ πρῶτα νιάτα του—εἶπα
παραπάνου πού συνηπῆγαινε στοῦ Μάντζαρου τὸ
σπίτι—καὶ πολλὰ τοῦ ζακυνθίου ποιητῆ τὰ ξέρει
ἀπ' ἔξω. Μιὰ βολὰ ἐμπνεύστηκε μὲ τὸ θάνατο τῆς
ὄρφανῆς κ' ἔκαμε μιὰν εἰκόνα πού τὴν ἀγόρασε ἔπει-
τα ἀπὸ λίγο ἡ πριγκήπισσα Βικτώρια ἡ μάνα τοῦ
σημερινοῦ αυτοκράτορα τῆς Γερμανίας. Τὸ διαβάσαμε

* Στὴν Ἀκαδημία τῆς Λόντρας στέρνουν 15 ἢ 20 χι-
λιᾶδες ἔργα κάθε χρόνο, καὶ μιὰ ἐπιτροπὴ συνεδριάζει τίς
πρῶτες τρεῖς βδομάδες τοῦ Ἀπρίλη καὶ διαλέει σάμπως
δυὸ χιλιᾶδες γιὰ τὴν ἔχτηση.

τῆς δουλειᾶς, παρὰ γυρομίζοντας τὰ ἅλα. Ἔτσι ὁ
Θεμιστοκλῆς ἀπὸ τοὺς δασκάλους καὶ πρόστους (53)
πῶς τὰ κατόπι ὁ ἴδιος θὰν τὰ βολέψει ἐκεῖ κάτου,
μίσησε. Κι' ὅταν ἔφτασε στὴ Σπάρτη, δὲ ζῶνως
στὶς ἀρχές, παρὰ μὲ μιὰ ἢ ἄλλη πρόφαση τραβοῦσε
σὲ μάκρος. Κι' ὅταν κανεὶς τυχὸν τῆς ἐξουσίας τό-
νε ρώταε γιὰτὶ δὲν παρουσιάζεται στὸ λαὸ, ἔλεγε
πῶς καρτερᾷ τοὺς συγερόντους του πού κάπια δουλιὰ
πρόβαλε κ' ἐμειναν πίσω, πῶς ὅμως περιμένει θὰ
φτάσουν γλήγορα, κ' ἀπορεῖ μάλιστα πῶς νὰ μὴ
φρανοῦν ἀκόμα.

91. Κι' οἱ Λάκωνες, ὅταν τ' ἔκουσαν, σὰ φίλο
τους τὸν πίστεψαν τὸ Θεμιστοκλῆ, μὰ καθὼς ἄλ-
λος (54) κόσμος ἔφτανε καὶ καθαρὰ κατηγοροῦσαν
πῶς χτίζεται τὸ τεῖχι καὶ πάει τῶρα πῆρε ὕψος, δὲν
ἤξεραν πῶς ν' ἀπιστήσουν. Κι' ἐκεῖνος σὰ μυρίστη-
κε τί τρέχει, τοὺς παρακαλεῖ νὰ μὴν παρασέρνουν-
ται ἀπὸ λόγια παρὰ καλύτερα νὰ στείλουνε δικούς
τους ἀθρώπους, ἀντρες σεβαστοὺς πού θὰ ζετάσουν
καὶ θὰ φέρουν τὴν ἀλήθεια. Στέλνουνε λοιπὸν, κ'
ἀφτοὺς ὁ Θεμιστοκλῆς μὴνάει κρυφὰ τῶν Ἀθηναίων
νὰν τοὺς κρατῶσαν ἔτσι ἀθύρῃτα ὅσο μποροῦσαν καὶ

(53) ὑπεριπῶν. Γράφει ἐπειπῶν.

(54) τῶν δὲ ἄλλων. Τὸ ἄλλων φαίνεται γλῶσσα τοῦ
τῶν δὲ.

μιὰ βραδιὰ μαζὶ καὶ τὸ ἀναλύσαμε αὐτὸ τὸ ποίημα
καὶ μιὰ ἰδέα μοῦρθε πού ἂν εἶναι σωστὴ πρέπει ν'
ἀλλάξουμε τὸν τίτλο του. Θὰ τὰ ποῦμε καμιάν ἄλ-
λη στιγμῆ, γιὰτὶ δὲν εἶμαι ἐτοιμὸς τῶρα καὶ πρέ-
πει νὰ κάμω λίγο ψάξιμο γιὰ νὰ περπατοῦμε στὰ
σίγουρα. Κῆποια παραλλαγή πού σημειώθηκε ἀπὸ
τὸν Πολυλά καὶ ἀπὸ τὸν Παλαμᾶ μᾶς βοηθεῖ νὰ ἐν-
νοήσουμε κατὰ βάθος αὐτὸ τὸ τραγοῦδι· πρὶν τὴν
ἰδῶ ὅλο σκόνταφτα, ὕστερα ὅμως μῆπια στὸ νόημα,
καὶ ἔβρηκα πού περιέχει δυὸ εἰκονοῦλες λαμπρῆς—
ὄχι μιὰ—καὶ ἴσως ὁ Ρώσσης θὰ τίς ζωγραφίσει σύ-
φωνα μὲ τὴ γνώμη μου.

*

Μοιάζει ὅμως σὰ βέβαιον πού θὰ τίς ζωγραφίσει
μὲς* στὸ νησί πού τὸν ἐγέννησε· στὸ Γαστοῦρι ἢ στὶς
Μπενίτσες ἢ στοὺς Καστελλάνους, μπερεῖ καὶ στὴν
Ἀνάληψη, γιὰτὶ τὸ πῆρε ἀπόφαση νὰ ζαναγυρίσει
στοὺς Κορφοὺς, γιὰ νὰ τελειώσει ἐκεῖ τὴ ζωὴ του,
ὅπως λέει ὁ ἴδιος—ὅπου τὸν προσμένει ἀκόμη πολλὴ
δουλιὰ, καθὼς λέω ἐγὼ πού γνωρίζω τὴ δύναμή του
καὶ ξέρω τὴν ἐντύπωση πού θὰ κάμουν σ' ἓναν ἐν-
θουσιώδη τεχνίτη σὰν αὐτόνε τὰ νερὰ τὰ καθαρο-
φλοίσβιστα πού ἀπ' τὸ σμαραγδένιον καθρέφτη κατε-
βαίνουν φιλιώντας τ' ἀκρογιάλι καὶ ὁ οὐρανὸς ὁ ζαφει-
ρένιος καὶ τὸ φεγγάρι μὲ τίς ξανθῆς πλεξοῦδες πού
πετιέται καὶ φεύγει ἀπὸ τὰ ἀντίπερα βουνὰ γιὰ νὰ
μὴ πέσει στὶς ἀγάλαιες κανενὸς τσοπάνου πού αἰῶνες
τῶρα τὴν κυνηγεῖ μὲ ἄσβυστη λαχτάρα.

Καὶ τὸ χρωματισμὸ τοῦ Ρώσσης θὰ μᾶς δώ-
σει καὶ ἄλλα λουλούδια, γιὰτὶ τὸ ποθεῖ καὶ ὁ ἴδιος,
καὶ μόνο ὄνειρό του εἶναι νὰ ἀφήσῃ στὴ δημόσια
συλλογὴ τῶν Κορφῶν—τῶρα μάλιστα πού θὰ συ-
στηθεῖ καὶ μουσεῖο στὸν τόπο—κάμποσα ἔργα δικὰ
του σὰ φέρο εὐγνωμοσύνης στὴ γῆ ὅπου τὸν ἐκουνά-
ρισε καὶ τὸν ἐσπρωξε πρὸς τὸ ναὸ τῆς ἀθανασίας.

ΛΑΖΑΡΟΣ ΒΕΛΕΛΗΣ

ΣΤΗΝ ΑΚΡΟΓΙΑΛΙΑ

1.

Τὰ λόγια του τῆ νύπαντρη
σὰ μάγια τὴν τραβοῦνε
ἀνταμωθῆσαν μιὰ βραδιὰ
καὶ πού τὰ χωριστοῦνε!

νὰ μὴν τοὺς ἀφίσουν ὡς πού νὰ γυρίσουν πίσω οἱ ἴδιοι
—γιὰτὶ εἶχαν ὡς τότε φτάσει κ' οἱ συγερόντοι του,
ὁ Ἀβρόνυχος τοῦ Λυσικλῆ καὶ ὁ Ἀριστείδης τοῦ
Λυσιμάχου μὲ τὴν εἰδηση πῶς τὸ τεῖχι εἶταν ἀρκε-
τὸ ἐπειδὴς φοβότανε μήπως οἱ Λάκωνες, ἀμα μά-
θουν τὴν ἀλήθεια, δὲν τοὺς ἀφίσουν πιά νὰ φύγουν.
Ἔτσι λοιπὸν οἱ Ἀθηναῖοι κρατοῦσαν τοὺς γερόντους
σύφωνα μὲ τὸ μῆνιμα, καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς παρουσιάζ-
στη στοὺς Λάκωνες καὶ τότες τέλος τοὺς εἶπε ξά-
στερα πῶς ἡ πολιτεία τους τειχίστηκε τῶρα ὅσο
χρειάζεται ὥστε νὰ μὴν ἔχουν οἱ κάτοικοι φόβο, κ'
ἂν οἱ Λάκωνες ἢ οἱ συμμάχοι θέλουν τίποτα νὰν τοὺς
μιλήσουν, ἄς μὴν κοπιάζουν τοῦ λοιποῦ οἱ γερόντοι
τους ἔτσι σὰ νὰ μὴν κατέχουν (55) ἀφτοὶ τί θέλει
τὸ δικό τους ἢ τί τὸ γενικὸ καλὸ. Γιὰτὶ καὶ σὰ νό-
μιζαν πῶς καλύτερα ἂν παραιτήσουν τὸν τόπο τους
καὶ μποῦνε στὰ καρχῆια, τὸ εἶδαν, εἶπανε, δίχως
τους καὶ τὸ τόλμησαν, καὶ σ' ὅσα πάλι ἔτυχε νὰ
λογαριάζουνε μαζὶ τους, δὲν εἶδειξαν κανενὸς κατώ-
τερη κρίση. Νομίζονε λοιπὸν καὶ τῶρα πῶς καλύτε-
ρα ὀχυρωμένη ἡ πολιτεία τους, καὶ πῶς ἔτσι θὰ
βγῆ ὠφελιμώτερο καὶ στοὺς ἴδιους χωριστὰ τοὺς πα-

(55) Παρὰ σφῆς ὡς πρὸς διαγιγνώσκοντας. Βγάλε
τὴν πρὸς.

Πέρα, στὴν ἔρημ ἀκρογιαλιά,
σιμώνουν καὶ τὸ κύμα
μυριόφωνο τοὺς τραγουδεῖ
κάθε καμηδὸ καὶ κροῖμα.

Κι' διὰν σὲ λίγο πρόβαλε
τόλαργυρο φεγγάρι
τὸ πρῶτο χαίρουνταν φίλι
τὸ ἐρωτικὸ ζεβγάρι.

2.

Μέθη τοὺς φέρνει ἡ ἀκρογιαλιά
καὶ τρέλλα τὸ φεγγάρι
γλυκύτερος ὁ θάνατος
νάρθη καὶ νὰ τοὺς πάρη.

—Καθὼς γραφτὸ μᾶς εἶτανε
γλυκὰ νάγαπηθοῦμε,
ἔλα τὸν ὕπνο τὸν σιερόν
μαζὶ νὰ κοιμηθοῦμε.—

Κι ἤπιαν κ' οἱ δυὸ τους μὲ χαρὰ
τόλόπικρο φαρμάκι
καὶ ἀγκυλιασμένοι δώσανε
καὶ τὸ σιερόν φιλάκι.

ΒΑΡΑΕΝΤΗΣ

ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΟΔΙΕΣ

Να ποιήματα.— Στ. Μαρτζώκη.— Ἀθήνα
Τυπ. Νομικῆς.

Λυποῦμαι πῶς δὲν ἔχω διαβάσει προηγουμένα
ποιήματα τοῦ κ. Μαρτζώκη κ' ἔτσι μοῦ παρουσιάζ-
εται ὁ καινούριος του τόμος ξεχωριστὸς καὶ ἀπομο-
νωμένως. Γιὰ νὰ κρίνῃ κανεὶς καλοστόχαστα τὸ ἔρ-
γο καλοῦ ποιητῆ χρειάζεται νὰ ἔχη ἀκολουθήσει ὀλό-
κληρη τὴ σειρά τῆς τέχνης του. Μονάχα ἔτσι μπορεῖ
νὰ ξεδιαλύσῃ τὸν τρόπο πού ὁ τεχνίτης καταλα-
βαίνει καὶ ἀντιφεγγίζει τὴ ζωὴ καθὼς καὶ τὸν ἐσω-
τερικὸ ρυθμὸ τῆς πιδὸ χαρακτηριστικῆς του σκέψης.
Πολλές φορές ἀπ' αὐτὸ τὸ ξετύλιγμα συναρμολογεῖται
κάποιο σύνολο καὶ ξεχωρίζονται κάποιοι σκοποὶ πού
ἀλλιώτικα ξεφεύγουν ὀλότελα γιὰ ξαγρικιοῦνται ἄ-

τριώτες τοῖς κ' ὡς πρὸς τὸ σύνολο τῶν συμμάχων.
γιὰτὶ ἀδύνατο χωρὶς ἰσάμαχο ὄργανισμὸ νὰ σοῦ σε-
βαστεῖ τὸ ἔθνος τὴ γνώμη σωστὰ καὶ δικαία (56). Ἡ
λοιπὸν, εἶπε, ἄς συμμαχοῦν ἀτείχιστοι ὅλοι τους, ἢ
ἢ κ' ἀφτὰ ἄς τὰ παραδεχτοῦν πῶς δὲν εἶναι παρα-
λογα.

Κι' οἱ Λάκωνες, ὅταν τ' ἔκουσαν, φανερό θυμὸ
δὲν εἶδειξαν στοὺς Ἀθηναίους, γιὰτὶ μήτε πρὸς ἀμ-
ποδισμὸ τάχα δὲν ἔστειλαν τοὺς γερόντους, παρὰ γιὰ
νὰ ὀδηγήσουνε στὴν ἀπόφασή του τὸ πλῆθος, ἔπειτα
τοὺς εἶτανε στοὺς τότε καιροὺς κ' ἀγαπητοὶ πάρα
πολύ ὕστερα ἀπὸ τὴν παληκαριά τους μὲ τὸ Μῆδο-
δμως ἐπειδὴς δὲν ἔγινε τὸ θέλημά τους, εἶτανε δυ-
σαρεστημένοι ἀδειχτα. Τότες οἱ γερόντοι τους φύ-
γανε καὶ τῶν διὸ γιὰ τὴν πατρίδα τους ἀπείραχτοι.

93. Μὲ τέτια πολιτικὴ τείχισαν οἱ Ἀθηναῖοι
τὴν πολιτεία τους μέσα σὲ λίγον καιρὸ, καὶ τὸ βλέ-
πεις ἀκόμα τῶρα τὸ χτίσιμο πῶς ἔγινε βιαστικά.
Γιὰτὶ τὰ θεμέλια κάτου εἶναι βαλμένα ἀπὸ λογιῆς
λογίων πέτρες, ἀσυντέριστες (57) σὲ μέρη, ἔτσι ὅ-

(56) ὁμοῖον τι ἢ ἴσον. Γράφει ὁμοῖόν τι καὶ ἴσον.

(57) συνειργασμένων. Εἶχα εἰκάσει συνειρομένων.
Βλέπω ὅμως τῶρα πῶς ὁ Herwerden γράφει συνηρμο-
μένων. Ἔτσι καλύτερα.

μορφαι και κοματιασμένοι. Ἀλήθεια ληχάινει σὲ μερικούς τεχνίτες νὰ εἶναι τόσο συμμετρικοί πού νὰ μπορῆ κανεὶς κι ἀπὸ συντρίμι ν' ἀντιπαραστήσῃ τὴ γεμάτη ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ ἔργου τους, καθὼς ἀπὸ μιὰ κολώνα μισοπεσμένη καὶ λίγα ρημάδια ξεχαρβάλωτα φτάνει κανεὶς κάποτε νὰ ξαναχτίσῃ τὸ ναὸ πού χάλασε ὁ καιρὸς. Μὰ μοῦ εἶναι δύσκολο ν' ἀποφασίσω ἂν πρέπει νὰ ξαμώσω τὴν ποίηση τοῦ κ. Μαρτζώκη μ' αὐτὸν ἄνευ τὸν κανόνα.

Κεῖνο πού μοῦ φαίνεται βέβαιον εἶναι πὼς ἀκόμα ζῆ μέσα στοὺς στίχους αὐτοὺς κάποιος ἀντίπαλος τῆς τέχνης τοῦ Σολωμοῦ, κάποια συγγένεια μὲ τὴν ψυχὴ τοῦ αἰθεροφάνου ρωμαντισμοῦ. Βρίσκονται μέσα τους τὰ γνωρίσματα τοῦ μεγάλου πόθου γιὰ τ' ἀπόμακρα Ἰδανικά, τοῦ θανάτου ὁ μυστικισμὸς κ' οἱ μοιρολογητικὲς σιχασιὲς τοῦ κόσμου, τὰ ξεπετάγματα σ' ὄνειρασιμένους χώρες, οἱ παραδαρμοὶ στῶν ἄστρων τὴν ἀπειροσύνη, κ' οἱ ψυχολογίαις οἱ θλιμμένες πού θένε τραγούδια τ' οὐρανοῦ γιὰ ν' ἀποκοιμηθοῦν ἢ νὰ δακρῶσουν πονετικά. Μερικὲς χριστιανικὲς κοινοτοπίαις, λίγες διαβατάρικες ἀντιθωριὲς ἀπὸ φιλοσοφίαις ψηλοκρεμάμενες κ' ἡ βυρωνική λατρεία τῆς στενοκέφαλης λευτερίαις, ἔρχονται κι αὐτὲς νὰ συνταιριαστοῦν καὶ ν' ἀποτελειώσουν τὴν εἰκόνα πού δούλεψε ὁ ποιητής.

Δὲ νομίζω τέτοιας λογῆς ποίηση νὰ μοιάζῃ πιά τοῦ καιροῦ μας, μὰ στοὺς στίχους τοῦ κ. Μαρτζώκη φανερώονται τουλάχιστον τὰ προτερήματα τεχνίτη πού ξέρε: νὰ σμαζέυει τὴ μορφή τῆς ὕλης του καὶ πού δὲν ἀφίνει ἀδούλευτες ἢ μισοτελειωμένες τίς ἰδέαις του—πράμα πού τόσο συχνὰ κακοφορμίζει τὴν ἑλληνικὴν φιλολογοίαν. Ἴσως οἱ ρυθμοὶ πού μεταχειρίζεται νὰ πέφτουνε κάπως μονότονοι καὶ τὸ λεξικό του νὰ εἶναι ἀρκετὰ φτωχὸ, μὰ ἡ δωρικὴ γύμνια τοῦ στίχου εἶναι προτιμώτερη κάποτε ἀπὸ τὰ φορτωμένα πλούτια καὶ παραζόμπλια ποιητῶν πού πνίγονται μέσα στὰ λόγια καὶ χάνονται μέσα στὴν ὑπερβολὴ τοῦ ἀχαλίνωτου εὐφυϊσμοῦ τους.

Στὸν πρόλογόν του ὁ κ. Μαρτζώκης μᾶς λέει πὼς ὁ ἀληθινὸς προορισμὸς τῆς τέχνης εἶναι νὰ πλησιάσῃ ὅσο γίνεται πρὸς τὴν ζωὴ. Κι ὅμως δὲ φαίνεται νὰ τὸ κατάφερε ὁ ἴδιος νὰ κἀνῃ τὴ ζωὴ νὰ τοῦ μιλήσῃ ξιθάρα καὶ πειστικά. Τὰ παλιὰ καλοῦπια τότε δένουν ἀκόμα κ' ἐνῶ ἡ ἀπλή φορεσιὰ πού δίνει τῆς μούσας του νὰ ψιλοντυθῆ μποροῦσε νὰ τοῦ χάρισῃ δύναμη ἄμεση καὶ συγκρατητὴ, ὅμως ἡ ἀπουσία τῆς ἀληθινῆς συγείνησης καὶ κάποιου κυβερνήτη

λογοισμοῦ ἀφίνει τὴν τέχνην τοῦ δίχως τὸν ξεχωριστὸν καὶ δίχως ἀνεξάρτητον διοίκησιν.

Ὡς τόσο μ' ὄλα τὰ ψεγάδια πού καταλόγισα τὰ Νέα Ποιήματα μᾶς παρουσιάζουνε στίχους καλῆτερους ἀπὸ κείνους πού κλωθογυρίζουνε καθημερινὰ καὶ ποίηση πού στέκει σιμὰ στὴ σωστὴ παράδοσιν τῆς φιλολογοίαις μας.

Ἡ Ἀγάπη.—Χ. Χρηστοβασίλη.—Ἀθήνα. Τυπογρ. Π. Πετράκου.

Τριλογία δημοτικῶν τραγουδιῶν πάνω στὸ θέμα τῆς ἀγάπης—ὁ ἀντρεωμένος, ἡ ἀνέραστὴ κ' ἡ Μεγάλη Ἰδέα. Στὸ τελευταῖον ποίημα ἀνακατώνεται κι ὁ πατριωτισμὸς μὲ λαϊκοφάνταστες θύμησαι τῆς Πόλης.

Ὁ ποιητὴς φαίνεται νὰ ξεσήκωσε τὰ τραγούδια του κατάσαρκα ἀπὸ τὴ δημοτικὴν μας ποίησην καὶ πολὺ συχνὰ οἱ στίχοι του εἶναι παρμένοι σύκορμοι ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ λαοῦ. Τὸ σύστημα τοῦτο δίνει βέβαια πολλὴ ἀπλότητα καὶ χάρι στὴν ποίησίν του μὰ τῆς βγάζει καὶ κάθε πρωτοτυπία, τίνε ζαρώνει σ' ἀντιφέγγισμα δειλὸ τοῦ ἀληθινὰ ἐπικοῦ τραγουδιοῦ τῆς κλέφτικης μούσας.

Τὰ θέματα εἶναι κι αὐτὰ τοῦ ἴδιου κύκλου γέννημα καὶ γι' αὐτὸ στίκουνε κάπως μονοκόματα κι ἀλύγιστα στὴν περπατησιὰ τους. Φαντάζομαι πὼς σὲ χέρια πρὸς γενναῖα θὰ γίνονταν νὰ ζωντανέψουνε μὲ δυνατώτερον φύσημα καὶ νὰ φανερωθοῦν ἄν ἰδιότεχνα κι αὐτοζήσιμα ἔργα πλαστικοῦ ποιητῆ. Τῆς παραδόσῃς ἢ παρατάιρα πιστῆ—θὰ ἔλεγα ἴσως δουλικὴ—προσκύνησιν πνίγει τὴν κάθε ἀτομικότητα τοῦ τεχνίτη—τόσο πού νὰ θαμάζῃ κανεὶς πὼς μποροῦσε νὰ ξεχαστῇ σὲ τέτοιον βαθμὸν ἀφασίας.

Ἡ ἀγάπη τοῦ κ. Χρηστοβασίλη γιὰ τὴ δημοτικὴν ποίησην τὸν ἔφερε νὰ μαζέψῃ καὶ νὰ ζουλήσῃ μέσα στὰ ποιήματά του κ' ἕνα σωρὸν περιστατικὰ πού ἂν καὶ πολύτιμα γιὰ τὸν ἠθολόγον κατανοῦντε βαρὺ φόρτωμα γιὰ τὸν τεχνίτην πού τὰ ζαλώνει τόσο ἀφρόντιστα στὴν ῥάχη του. Καὶ φέρνω παραδειγμα τὸ μέρος ὅπου πηγαίνει ὁ Γιάννος νὰ βρῇ τὴ Γύφτισσα κι ἀρχίζει κείνη τίς μαντολογίαις τίς ἀτελείωτες γύρω στὴν ὄβριαν τῆς. Ὁ ποιητὴς ὁμολογεῖ πὼς δοκίμασε νὰ μᾶς δώσῃ ὅσο γίνεται πρὸς πλείονα κατάλογον τῆς λαϊκῆς μαγολογοίαις μὰ θαρρῶ πὼς ἔκανε λάθος νὰ μὴν ξεδιαλέξῃ γιὰ τὸ ποίημά του μερικὰ μόνο—τὰ πρὸ χτυπητὰ, τὰ

πρὸς χαραχτηριστικὰ—ξορκίσματα πού συνηθίζουν οἱ γύφτισσαις καὶ ν' ἀφίση στὸ φιλόλογον τὸ χρέος νὰ καταγράψῃ καὶ τ' ἄλλα τὰ παραπανιστὰ. Ἐτσι ἔδειξε πὼς δὲν εἶναι κύριος τῆς τέχνης του μὰ πὼς ἐκείνη τὸνε ξεπαίρνει ἄθελά του καὶ τόνε ξεστρωτῶνει σ' ἀσυλλόγισταις πολυλογίαις κι ἀσυνάρμοστα λιανοτράγουδα.

Ἄν ὅμως αὐτὸ τὸ βιβλίον τὸ ξετάσσουμε ἀπὸ ψηλά πρέπει νὰ ὁμολογήσουμε πὼς ἔχει ἀξία—ὄχι τόσο γιὰ τὴν τέχνην του πού εἶναι μᾶλλον πρωτόγονη κι ἀρκετὰ μιμητικὴ—μὰ γιὰτὶ δείχνει ἀγάπην τῆς δημοτικῆς ποίησῃς καὶ μελέτην τῆς ζωῆς τοῦ λαοῦ. Ἐκεῖ βρίσκεται ἡ ρίζα κάθε γερῆς φιλολογοίαις κι ἀπὸ κεί θὰ φυτρώσουν ἀργότερα τὰ μεγάλα ἔργα τῆς πρωτότυπης λογοτεχνίας. Τέτοια βιβλία τὴν τὴν «Ἀγάπην» ἀνοίγουνε καὶ τοιμάζουνε τὸ δρόμον γιὰ ψηλότεραις φιλοδοξίαις καὶ γι' αὐτὸ πρέπει νὰ τὰ δεχοῦμαστε μὲ χάρι καὶ νὰ τὰ διαβάσουμε δίχως νὰ πολυαφίνομε τὴν φιλολογοίητρα κριτικὴν μας νὰ τὰ βασανίζῃ περισσύτερον ἀπ' ὅ,τι χρειάζεται κ' εἶναι λογικόν.

Kerachi 4 Ἀπρίλη 1906.

ΕΡΜΟΝΑΣ

ΔΙΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΟΥ ΣΑΛΟΝΙΟΥ

ΣΚΕΨΟΥΛΕΣ

Μὲ ἀπογεματικὴν προχτῆς σ' ἕν' ἀπὸ τὰ καλύτερα σπίτια μας. Ἡ σπιτονοικοκυρὰ καθισμένη κοντὰ μου, κ' ἡ θυγατέρα τῆς, μιὰ πολὺ χαριτωμένη νέα, ἐτοίμαζε στὰ φλυτζάνια τὸ τσάι. Ἐνα χαμόγελο, ποῦδειχνε τὴν ἐσωτερικὴν τῆς ψυχῆς εὐχαρίστησιν, πλανιόντανε στὸ πρόσωπον τῆς μητέρας, πού περήφανη γιὰ τὴν κόρη τῆς μ' ἕνα μικρὸ κίνημα τῶν ματιῶν, πού ἐστρέφονταν ἀπὸ μένα σὲ κείνη, μοῦλεγε νὰ τὴν καμαρώσω, νὰ τὴ θαμάσω κ' ἐγώ.

Ἀμφιβολία δὲν εἶναι, πὼς μὲ μεγαλῆτερη χάρι καὶ μεγαλῆτερη τάξιν τὸ τσάι τ' ἀπογεματικόν, πού κατὰστῃς ὄχι πιά συνήθειαν, μὰ νόμος, στὴ Ρωμηλικὴν ἀριστοκρατίαν, δὲ θὰ μπορούσε νὰ προσφερθῇ.

Δὲν τὴν καμάρωσα ὅμως τὴ νέα μὲ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ σαλονιοῦ, γιὰτὶ τὴ λυπήθηκα. Ἡ φιλοδοξία τῆς μητέρας τῆς σταματοῦσε κεί. Νὰ φιγουράρῃ σ' ἕνα σαλόνι, νὰ ξέρῃ μὲ γούστο νὰ ντυθῇ, νὰ

ΔΙΟ ΤΑ ΔΡΑΜΑΤΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

α) Ο ΠΑΡΑΣ

— Κοιμήτ' παιδί μ' καὶ θὰ κἀνομε μεις κείνον πού πρέπει... Σὺρε πάνω, μωρή, μὴ μὲ κἀνης νὰ σκούζω, περιδῶμε! Μπᾶς καὶ θᾶς ἄλαργα καὶ φοβᾶσαι; νὰ! κίχ νὰ κἀνης σ' ἄκουσα, καφερῆ, κ' ἦρα!

Ἡ Λενιώ μάζωξε τὰ σκουτιὰ τῆς, ἔναψ' ἕνα λυχνάρι κ' ἀνέβηκε στ' ἀνώγι, μουρμουρίζοντας καὶ γενεατομένην σὲ λίγο ἢ γιὰ ἔστρωσε τὴν ἀντρεμίδα τῆς στὴν ψάθρα καὶ ζαπλώθηκε, μὲ τὸ τάπλωμα τυλιγμένη. Ἀπ' τὴ μισόκλειστη πόρτα ἡ κάμαρα τοῦ παλληκαριοῦ φαινότανε πάντα φωτισμένη, σημάδι πὼς ἀκόμα κι αὐτὸ δὲν εἶχε πλαγιασθεῖ πού καὶ πῶς γαργαλιζάνε ταῦτιά τῆς κατὶ ψιψυρισματα, σὰ νὰ παραμιλοῦσε μοναχόν του, καὶ κατὶ μεταλλικὰ κουνουρίσματα, σὰ νὰ μετροῦσε παράδες. Τοῦ κά-

*) Ἡ ἀρχὴ τοῦ σὲ παραμένο φύλλου.

πὼς τυχὸν κουβαλοῦσαν τὴν καθεμιὰ, καὶ πολλὲς στήλες ἀπὸ μνήματα μπήκανε μέσα καὶ μάρμαρα πελεκημένα. Γιατὶ ἀνοῖξαν τὸν καστρόγυρον πρὸς πλάτῃ ἀπὸ τὴν γράμμην τῆς χώρας, κ' ἔτσι τρέγανε (58) δίχως νὰ λυπᾶνται τίποτα, ἄξιζε ἢ ὄχι. Καὶ τοὺς ἔπεισε ὁ Θεμιστοκλῆς ν' ἀποτελειώσουν καὶ τὰ λοιπὰ κομμάτια τοῦ Περαιᾶ—γιατὶ εἶχε γίνεῖ κάπια ἀρχὴ πρὶν στίς μέρας τῆς προεδρείαις του πού προέδρεψε στὴν Ἀθῆνα τὸν ἕνα τοῦ χρόνου (59)—φρονώντας πὼς εἶταν κατάλληλον τὸ μέρος μὲ τὰ τρία του φυσικὰ λιμάνια καὶ πὼς, ἂ θέλωνε δύναμιν, καλύτερον τίποτα δὲν εἶχε παρὰ νὰ γίνουνη (60) ναφτικόν. Γιατὶ τὸ νὰ προσκολληθοῦνη στὴ θάλασσα ὁ Θεμιστοκλῆς τοὺς τὸ εἶπε πρῶτος, κ' ἀμέσως τοὺς ὀργάνιζε τὴν κυριαρχίαν. Κι' εἶχαν ἀρχίσει τότες σύφωνα μὲ τὴ γνώμην του νὰ χτίζοντο τοῦ τειχοῦ τὸ πάχος ὅπως τὸ βλέπεισ ἀκόμα τώρα σὲ μερικὰ μέρη γύρω στὸν Περαιᾶ—ὅπου διὸ ἀμάξια ἀντίστηθα διαβαίνουν ἐρκολα (61)—δίχως νὰ βάζουνε μέσα μῆτε χα-

(58) κινούντες ἠπειγόντο—ἐπειγόμενοι ἐκίνου.

(59) κατ' ἐνιαυτόν. Ἄφθ' θὰ πεί ἕκαστε χρόνον Γράψι ἐνιαυτόν. Πρβ. 4, 118 αἱ σπονδαὶ ἐνιαυτόν ἔδονται κτλ.

(60) γεγεννημένους. Νομίζω γιγνομένους.

(61) τοὺς λίθους ἐπιγόν. Χιλασμένα.

λίαια μῆτε λάσπη παρὰ ἀραδιάζοντας κοτρῶνες μεγάλας κορτῆς (62) τετράγωνα καὶ δεμέναις ἀπ' ὄξω μὲ σίδηρον καὶ μὲ μολύβι. τὸ ὕψος πάλι τὸ λογαριαζέ νὰ γίνε: πρὸς διπλὸν παρ' ὅ,τι τέλος κατορθώθη. Γιατὶ ἤθελε τόσο τοῦ τειχοῦ τὸ μέγεθος καὶ τὸ πάχος πού νὰ μὴν τὸ ἀγγίζει ἐχθρικὴν προσβολήν, κ' εἶχε τὴν ἰδέαν πὼς θὰ σώνει μικρὴν φρουρὰν ἀπὸ ἀντρες τοὺς πρὸς ἄχρηστους, καὶ πὼς οἱ ἄλλοι θὰ παγαίνουνη μὲ τὰ καράβια (63).

Οἱ Ἀθηναῖοι λοιπὸν ἔτσι τεχίστηκαν καὶ φρόντισαν κάθε τους ἄλλο ὄργανισμὸν ἐφ' ὅσον μὲτ' ἔφυγαν οἱ Μῆδοι.

(62) ἐντομῆ. Ὁ Herwerden σωστὰ τομῆ.

(63) τὰ λόγια ταῖς γὰρ ναυσὶ ὡς σὲ ἀνθίστασθαι εἶναι ἕνα. Ἴσως μάλιστα τὸ νόημα ἀπὸ τὸ ἀνθρώπων τε.